

بازگشت به علم

وزارت علوم تحقیقات و فناوری
مؤسسه آموزش عالی
غیردولتی ادیب مازندران

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد
در رشته حقوق خصوصی

عنوان:

وارسی فقهی و حقوقی واقعه ازدواج سفید در
رژیم حقوقی ایران

استاد راهنما:

دکتر شهرام اصغری

دانشجو:

پوریا کامیاب

شهریور ۱۳۹۹

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
موسسه آموزش عالی خوارزمی اديب مازندران

تأییدیه دفاع از پایان نامه - کارشناسی ارشد
گروه: حقوق خصوصی

با یاری از خداوند متعال جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد آقای/خانم پوریا کامیاب دانشجوی رشته حقوق خصوصی با عنوان **وارسی فقهی و حقوقی واقعه ازدواج سفید در رژیم حقوقی ایران** تاریخ ۹۹/۰۶/۱۹ با حضور هیأت داوران برگزار شد و با نمره ی ۱۷ و درجه ی **خوب** به تصویب رسید.

نام و نام خانوادگی	مرتبه علمی	عضو هیئت علمی	سمت	امضاء
دکتر شهرام صفری	استادیار	موسسه ادیب مازندران	استاد راهنما	
دکتر احمد امیر معزی	استادیار	موسسه ادیب مازندران	استاد داور	
دکتر محمود شریفیان	استادیار	استادمذعو	استاد داور	

ارائه مقاله توسط دانشجو بلی خیر

نمره حاصل از ارزشیابی مقاله/مقالات دانشجو برابر ضوابط..... محاسبه و نمره نهایی دفاع از پایان نامه (مجموع نمره دفاع و مقاله) با درجه..... و با عدد..... ۱۷ با حروف..... تعیین گردید.

واحد تحصیلات تکمیلی
موسسه آموزش عالی خوارزمی اديب مازندران

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
موسسه آموزش عالی غیر دولتی ادیب مازندران

«بسمه تعالی»

«تعهد نامه اصالت رساله یا پایان نامه»

اینجانب پوریا کامیاب

دانش آموخته دوره کارشناسی ارشد رشته حقوق خصوصی در تاریخ ۱۳۹۹/۰۶/۱۹ از پایان نامه خود که تحت عنوان واریسی فقهی و حقوقی واقعه ازدواج سفید در رژیم حقوقی ایران با حضور هیأت داوری برگزار شد و کسب نمره ۱۷/۰۰ و با درجه خوب اخذ نموده ام بدین وسیله متعهد می شوم:

- ۱) این پایان نامه / حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و .....) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست مربوط ذکر و درج کرده ام.
- ۲) این پایان نامه / قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.
- ۳) چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشند از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.
- ۴) چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را می پذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی: پوریا کامیاب

تاریخ و امضاء

۹۹/۷/۱۶

سپاسگزاری

باسپاس فراوان از جناب آقای دکتر شهمرام اصغری و قدردانی از همراهی شان.

وسپاس از خانواده ام و همه دوستانی که یاری ام داده اند.

وسپاس بیکران از خداوند مهربانم برای همه معجزه های زندگی ام.

تقدیم به

پدر و مادرم که تمام آنچه دارم از آنان دارم. آنان که نعمت زندگی من اند.

چکیده

از جمله معضلات اخیر مطرح شده در حوزه حقوق خانواده، تهدید نهاد خانواده به واسطه پدیده ازدواج سفید است که خود، معلول عللی از جمله مشکلات اقتصادی، بالا رفتن سن ازدواج، مسئولیت‌گریزی و هزینه‌های ازدواج رسمی است. در این تحقیق که به روش توصیفی-تحلیلی تهیه و تنظیم گردیده است، با بررسی منابع فقهی و حقوقی حوزه حقوق خانواده به بررسی مقوله ازدواج، ارکان و الزامات آن پرداخته و تلاش شده است تا آن شرایط و قواعد را با ازدواج سفید تطبیق کند تا روشن شود که آیا ازدواج سفید به عنوان یک پدیده اجتماعی، از منظر حقوقی و شرعی نیز قابل پذیرش باشد یا خیر، لذا سوال اصلی این تحقیق حول این محور است که ازدواج سفید از نظر فقهی و حقوقی دارای چه وضعیتی است؟ یافته‌ها و نتایج تحقیق بیانگر این است که از منظر شرع و فقه و به تبع آن، از نظر حقوقی، ازدواج سفید امری مذموم، غیرشرعی و غیرقانونی است که حتی از نظر حقوق کیفری نیز جرم‌انگاری شده است، از نظر ابعاد حقوقی این پدیده سبب افزایش خشونت علیه زنان، ایجاد فرزندان بدون هویت، سقط جنین، تهدید نظام خانواده و غیره شده است و از نظر فقهی و شرعی نیز ادله مطروحه توسط فقها و حقوقدانان در خصوص ازدواج سفید مانند آیات قرآن، روایات، اجماع، فقدان لزوم اذن ولی، عدم رعایت تشریفات نکاح مانند جاری شدن صیغه، عدم ایجاب، عدم قبول، فقدان قصد و مانند آن، منتهی به ارائه نظریه بطلان این نوع از ازدواج گردیده است که به تبع آن، در حقوق مدنی و حقوق خانواده نیز مورد پذیرش قرار نگرفته است.

کلید واژه: نکاح، ازدواج سفید، عقد تشریفاتی، نکاح معاطاتی، بطلان نکاح.

فهرست مطالب

عنوان.....صفحه

مقدمه

- الف- بیان مساله ۱
- ب- اهداف تحقیق ۲
- پ- سوالات تحقیق ۳
- ت- فرضیه‌های تحقیق ۳
- ج- سوابق و پیشینه تحقیق ۴
- چ- اهمیت و ضرورت تحقیق ۷
- ح- روش تحقیق و گردآوری اطلاعات ۸
- خ- ساختار تحقیق ۸
- د- جنبه نوآوری تحقیق ۹

فصل اول: کلیات تحقیق

- ۱-۱- مفهوم شناسی ۱۱
- ۱-۱-۱- مفهوم نکاح ۱۱
- ۱-۱-۲- مفهوم ازدواج سفید ۱۲
- ۱-۱-۳- ازدواج سفید در نظام حقوقی غرب ۱۳
- ۱-۱-۳-۱- تفاوت نظام حقوقی ایران و غرب در مورد ازدواج سفید ۱۷
- ۱-۱-۴- مفهوم عقد رضایی و عقد تشریفاتی ۱۸
- ۱-۱-۴-۱- عقد رضایی ۱۸
- ۱-۱-۴-۲- عقد تشریفاتی ۱۹
- ۱-۱-۵- تشریفاتی بودن یا غیر تشریفاتی بودن نکاح ۲۰
- ۱-۱-۶- تشریفات مربوط به عقد نکاح ۲۱
- ۱-۱-۶-۱- لزوم ایجاب در عقد نکاح ۲۲
- ۱-۱-۶-۲- لزوم قبول در نکاح ۲۵
- ۱-۱-۶-۳- چگونگی اعلام ایجاب و قبول ۲۶
- ۱-۱-۶-۴- توالی ایجاب و قبول و مطابقت ایجاب و قبول ۲۹
- ۱-۱-۶-۵- لزوم ثبت نکاح ۳۱

فصل دوم: بررسی نظریات فقهی و حقوقی در خصوص بطلان ازدواج سفید

- ۱-۲- نظر فقهای مخالف ازدواج سفید و ادله آنها ۳۵

- ۳۶-۱-۱-۲- بطلان ازدواج سفید به واسطه دلایل قرآنی و روایی.....
- ۳۸-۲-۱-۲- بطلان ازدواج سفید به دلیل اجماع.....
- ۳۹-۳-۱-۲- بطلان ازدواج سفید به دلیل جنبه عبادی نکاح.....
- ۴۰-۴-۱-۲- بطلان ازدواج سفید به واسطه اصل احتیاط.....
- ۴۰-۵-۱-۲- بطلان ازدواج سفید به دلیل لزوم اذن ولی در نکاح باکره و فقدان آن در ازدواج سفید.....
- ۴۲-۶-۱-۲- دلایل عدم سرایت آثار نکاح بر ازدواج سفید از منظر فقهی.....
- ۴۴-۲-۲- نظر حقوقدانان مخالف ازدواج سفید و ادله آن‌ها.....
- ۴۴-۱-۲-۲- بطلان ازدواج سفید به دلیل لزوم ایجاب و قبول در نکاح.....
- ۴۵-۲-۲-۲- بطلان ازدواج سفید به دلیل فقدان قصد.....
- ۴۶-۳-۲-۲- بطلان ازدواج سفید به دلیل لزوم اذن ولی و فقدان آن.....
- ۴۷-۳-۲- استدلال موافقین ازدواج سفید و نقد نظریه موافقین ازدواج سفید.....
- ۴۷-۱-۳-۲- استدلال موافقین ازدواج سفید.....
- ۴۹-۱-۱-۳-۲- قاعده ملازمه.....
- ۵۰-۲-۱-۳-۲- روایات.....
- ۵۱-۲-۳-۲- نقد نظریه موافقین ازدواج سفید.....
- فصل سوم: تفاوت ازدواج سفید با نکاح موقت و نکاح معاطاتی و پیامدهای حقوقی ازدواج سفید**
- ۵۵-۱-۳- شرایط نکاح موقت در حقوق ایران و تفاوت آن با ازدواج سفید.....
- ۵۵-۱-۱-۳- لزوم صیغه عقد.....
- ۵۵-۲-۱-۳- لزوم تعیین مدت.....
- ۵۶-۳-۱-۳- لزوم تعیین مهر.....
- ۶۰-۲-۳- ارتباط نکاح معاطاتی با ازدواج سفید.....
- ۶۵-۳-۳- پیامدهای حقوقی ناشی از ازدواج سفید.....
- ۶۸-۱-۳-۳- وضعیت ارث در ازدواج سفید.....
- ۶۹-۲-۳-۳- وضعیت هدایای در دوران ازدواج سفید.....
- ۶۹-۳-۳-۳- وضعیت فرزندان در ازدواج سفید.....
- ۷۰-۱-۳-۳-۳- نسب به فرزند در ازدواج سفید.....
- ۷۰-۲-۳-۳-۳- ارث فرزند.....
- ۷۰-۳-۳-۳-۳- نفقه و هزینه‌های فرزند.....
- ۷۱-۴-۳-۳- اختیارات و تصمیم‌گیری برای فرزند.....

۷۱..... ۳-۳-۵- منع نکاح

۷۱..... ۳-۳-۶- آثار نسب

۷۳..... ۳-۳-۷- پیامدهای کیفی

فصل چهارم: نتیجه گیری و پیشنهاد

۷۷..... ۴-۱- نتیجه گیری

۸۰..... ۴-۲- پیشنهاد

۸۲..... منابع و ماخذ

۹۰..... چکیده انگلیسی

مقدمه

مقدمه تحقیق، شامل تبیین مسائلی نظیر بیان مساله، سوال‌های تحقیق، فرضیه‌های تحقیق، اهمیت و ضرورت انجام تحقیق، سوابق تحقیقاتی تحقیق، جنبه نوآوری، اهداف تحقیق و مسائل مقدماتی دیگر از این دست خواهد بود که در ادامه مورد بررسی قرار خواهند گرفت.

الف- بیان مساله

علی‌رغم اینکه قانون مدنی تعریفی از نکاح ارائه نکرده است، می‌توان گفت که ازدواج از نظر حقوقی، عقدی است که به موجب آن، مرد و زن لااقل بر نفی محرومیت جنسی یا علاوه بر نفی آن محرومیت به منظور تشکیل خانواده و زندگی مشترک خانوادگی قانوناً با هم متحد می‌شوند.

نکاح، یکی از مهمترین عقود است که شخص در طول عمر خود آن را منعقد می‌نماید و در دین مبین اسلام بسیار به آن سفارش شده است، اما در مقابل، ازدواج در حقوق کشورهای غربی، رابطه‌ای خصوصی و شخصی است. در خصوص پدیده ازدواج سفید باید گفت که اصولاً وقتی زن و مردی فقط به دلایل شخصی خودشان زیر یک سقف رفته و بدون ثبت رسمی و قانونی و حقوقی در کنار هم زندگی می‌کنند و به عبارت بهتر هم خانه می‌شوند به آن ارتباط ازدواج سفید گفته می‌شود. در حقیقت این ازدواج، زندگی مشترک میان زن و مرد، بدون انشاء صیغه عقد دائم یا موقت است که طرفین فارغ از مراسمات شرعی و عرفی، با رضایت و توافق، زندگی خود را در مکان مشترکی آغاز می‌کنند، اما هیچ کجا زوجیت آن‌ها نه به طور شرعی و نه به صورت قانونی ثبت نخواهد شد، این شیوه بیشتر شبیه به شیوه ارضاء جنسی به سبک حیوانات میان جنس مذکر و مونث بوده که هیچ ممنوعیت دیگری به جز سلطه و قدرت فرد «نر» یا نفوذ «جنس مونث» ندارد که یادآور زندگی انسان در دوران اولیه ظهور انسان در کره زمین و یا زندگی‌های قومی و قبیله‌ای سستی است.

پدیده ازدواج سفید در قانون جمهوری اسلامی ایران به تبعیت از فقه شیعه به رسمیت شناخته نشده اما مراجعه به منابع فقهی و حقوقی این امکان را فراهم می‌آورد تا با بررسی دیدگاه‌های مختلف دو رویکرد کلی نسبت به مسئله ازدواج سفید قابل احصا و استخراج باشد،

اول، رویکرد غیر جرم‌انگارانه (با تأکید بر حفظ حریم خصوصی) و دوم رویکرد جرم‌انگارانه (با تأکید بر حفظ منافع و مصالح عمومی)، لذا در حقوق داخلی ازدواج سفید همواره به دلیل نداشتن یکی از ارکان ازدواج صحیح شرعی از نظر فقهی و قانونی اساساً ازدواج شرعی و قانونی شمرده نمی‌شود. چرا که در ازدواج سفید طرفین بدون قصد ازدواج اقدام به همباشی می‌کنند و حتی اگر به قصد ازدواج اقدام به همباشی می‌کنند لکن ایجاب و قبول لفظی وجود ندارد و حتی اگر هم قصد و هم لفظ وجود داشته باشد اما سایر ارکان ازدواج شرعی مثل اذن پدر برای دختر باکره وجود ندارد. بدیهی است اگر طرفین هم قصد بر ازدواج داشته باشند و ایجاب و قبول لفظی را نیز به کار ببرند و سایر ارکان نیز فراهم باشد موضوعاً از ازدواج سفید خارج بوده و داخل در ازدواج صحیح شرعی می‌گردد.

در این تحقیق مساله اصلی ما بررسی ماهیت ازدواج سفید و بررسی ادله مخالفین آن از نظر فقهی، شرعی و حقوقی و همینطور بررسی چالش‌های حقوقی آن نظیر مساله نفقه، ارث، تکلیف فرزندان ناشی از ازدواج سفید و موارد مشابه آن و البته بررسی قوانین و مقررات حوزه حقوق خانواده و نقد آن‌ها در خصوص فقدان موضع‌گیری در قبال ازدواج سفید و پیشنهاد تصویب قانون در این خصوص و همینطور ارائه راهکارهای حقوقی در این خصوص است.

ب- اهداف تحقیق

بررسی ماهیت ازدواج سفید.

نگاهی به آسیب‌های ازدواج سفید به خانواده و اجتماع.

نگاهی به معضلات حقوقی ازدواج سفید در امور مالی و یا فرزندان ناشی از این سبک زندگی.

بررسی چالش‌های حقوقی عدم رسمیت رابطه زن و مرد در ازدواج سفید.

بررسی قوانین و مقررات ناظر بر ازدواج سفید و نقاط ضعف و قوت آن‌ها.

بررسی مقایسه‌ای ازدواج سفید و نکاح معاطاتی.

نگاهی به مبانی شرعی و فقهی ممنوعیت ازدواج سفید در حقوق ایران.

پ- سوالات تحقیق

سوال اصلی

ازدواج سفید از نظر فقهی و حقوقی دارای چه وضعیتی است؟

سوالات فرعی

۱. از نظر حقوقی، چه آثاری ممکن است بر ازدواج سفید مترتب باشد؟
۲. از نظر فقهی، استدلال فقها برای عدم به رسمیت شناختن ازدواج سفید شامل کدام موارد است؟
۳. آیا عقد موقت عملی صحیح می‌باشد یا خیر و آیا ازدواج سفید عقد موقت تلقی می‌شود؟

ت- فرضیه‌های تحقیق

فرضیه اصلی

به نظر می‌رسد هم از نظر حقوقی و به دلیل تاکید بر اجرای تشریفات نکاح در قانون مدنی و هم از نظر فقهی که مشهور فقها نظیر امام خمینی در تحریرالوسیله و شهید ثانی در شرح لمعه کرده‌اند، ازدواج سفید در حقوق داخلی ایران به رسمیت شناخته نشده و مشروع و قانونی تلقی نشده است.

فرضیه‌های فرعی

۱. به نظر می‌رسد ازدواج سفید با چالش‌های حقوقی نظیر مساله ارث (ادعای ارث توسط همسر در ازدواج سفید یا به واسطه فرزندان مشترک که نیازمند رسیدگی است)، نفقه، وضعیت فرزند مشترک از زن و مرد، مسئولیت‌های خانوادگی و اجتماعی مواجه باشد.
۲. به نظر می‌رسد به لحاظ اهمیت وجود لفظ در انعقاد عقد نکاح و جاری نشدن آن در ازدواج سفید و همینطور فقدان رضایت پدر و عدم وجود تشریفات دیگر لازم و ضروری، باعث گردیده که فقها نیز نسبت به ازدواج سفید جواز ندهند.
۳. به نظر می‌رسد بر اساس نشریه مشهور فقهای شیعه نظیر صاحب جواهر، شهید اول و امام خمینی نکاح موقت در فقه شیعه جایز شمرده شده است، اما چون طبق ماده ۱۰۷۵ و ۱۰۷۶ و

۱۰۹۵ قانون مدنی، در ازدواج سفید مدت و مهریه‌ای مشخص نشده و صیغه‌ای جاری نمی‌شود، نمی‌توان آن را عقد موقت محسوب نمود.

ج- سوابق و پیشینه تحقیق

- درویشی نژاد، مطهره، بررسی حقوقی- جرم شناختی ازدواج سفید در ایران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی، ۱۳۹۵.

در این پایان‌نامه آمده است که در چند دهه اخیر، الگوی ازدواج و تشکیل خانواده و همچنین روابط پیش از ازدواج در جهان تغییرات فراوانی داشته و اکنون نیز جامعه ایران با تحولات چشم‌گیری در حوزه ارزش‌ها و باورهای جوانان رو به رو است. تحقیقات نشان می‌دهند که رابطه جنسی پیش از ازدواج در ایران در حال افزایش است. یکی از گونه‌های جدید روابط پیش از ازدواج، «هم‌خانگی» یا «ازدواج سفید» است. این الگو، به زندگی مشترک دو شریک جنسی بدون ازدواج با یکدیگر اشاره دارد. در این تحقیق، با بررسی و مقایسه ازدواج سفید با ازدواج‌های رسمی و شرعی جامعه از بعد حقوقی و ضرورت یا عدم ضرورت جرم‌انگاری از بعد کیفری، به بررسی شرایط بسترساز اجتماعی موثر در بروز و ظهور این پدیده، آثار و تبعات آن و راهکارهای مقابله با آن پرداخته شد. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که هم‌خانگی یا ازدواج سفید محصول فرآیند تجدد ایرانی و گسترش جهانی شدن و ورود آن به ایران است، فرآیندهایی که ابتدا با تغییر اوضاع اقتصادی و فرهنگی (نظام ارزشی) جامعه، به تدریج تغییرات اجتماعی متفاوتی را در داخل کشور پدید می‌آورند. از منظر حقوقی ازدواج سفید منطبق با هیچ یک از نهادهای ازدواج رسمی در ایران نبوده و از منظر کیفری نیز جرم‌انگاری این پدیده به دلیل اصل حداقلی بودن حقوق جزا و ورود به حریم خصوصی قابل قبول نبوده و از سوی دیگر قرار گرفتن این پدیده در قالب جرایم بدون بزه دیده و عدم امکان شناسایی مرتکبان، روند کشف، تعقیب، رسیدگی و مجازات را دچار مشکل می‌سازد.

- رحمت‌آبادی، اعظم و کاریزی، الهام، ازدواج سفید، پیامدها و خطرات، نشریه میراث طاه‌ها، شماره ۱، ۱۳۹۶.

تحقیق حاضر با هدف بررسی پیامدها و خطرات ازدواج سفید تدوین گردیده است. ازدواج سفید نوعی رابطه عاطفی - جنسی بین زن و مرد بدون صیغه عقد نکاح است که تاثیرپذیری از امکانات ارتباطی نوین، پذیرش آموزه‌های فمینیسمی، اومانیسم، گسترش روابط دختر و پسر، مشکلات اقتصادی و عدم مسئولیت پذیری تاثیر بسیاری در ظهور و بروز آن دارد. از دست دادن امنیت و آرامش روانی، احساس از دست دادن شرافت، دوری از معنویت و نیز محرومیت از فواید ازدواج پاک از جمله آسیب‌های فردی ازدواج سفید است که در سطح خانواده و جامعه خطرانی از قبیل افول ازدواج، فروپاشی نهاد خانواده، عدم تربیت نسلی پاک، هنجار شکنی دینی، سقط جنین و تنزل جایگاه زن و کاهش جمعیت را در پی دارد.

- قنبریان، مهدی، بررسی ازدواج سفید در نظام حقوقی ایران و غرب مدرنیته، نشریه مطالعات حقوق، شماره ۱۷، ۱۳۹۶.

ازدواج سفید الگویی است که از رابطه که ریشه‌های عمیق غربی دارد ناشی از تحولات اجتماعی و اقتصادی میانه قرن بیستم در این کشورها است. دگرگونی نهاد و ساختار خانواده و به عقیده برخی نظریه پردازان غربی فروپاشی آن، به عنوان پیامد مدرنیته در غرب طی دهه‌های اخیر کانون توجه بسیاری از نظریه پردازان قرار گرفته است. ورود و گسترش رسانه‌های ارتباط جهانی، مانند ماهواره و اینترنت، در ایران همانند کشورهای غربی سبک‌های زندگی متفاوتی را آفریده و ارزش‌های گوناگونی را شکل داده است. در این میان، با بغرنج شدن مسائل اقتصادی، افزایش سن ازدواج، و همچنین ورود ارزش‌های جهانی از طریق ابزارهای جدید ارتباطی، به تدریج، رفتارهای جدیدی نیز در میان جوانان ایرانی شکل گرفته که از مهمترین آن‌ها، گسترش روابط جنسی پیش از ازدواج است. یکی از افراطی‌ترین شکل‌های روابط پیش از ازدواج پیدایش الگوهای ازدواج‌های سفید است، الگویی از رابطه که ریشه‌های عمیق غربی دارد و ناشی از تحولات اجتماعی و اقتصادی میانه قرن بیستم در این کشورها است. این خانواده‌ها به دلیل نداشتن مشروعیت دینی و فقهی و حقوقی و اجتماعی با اینکه در حال توسعه هستند در کشور ما مورد قبول به هیچ عنوان نیست که این برخلاف جوامع اروپایی است چون در آنجا با گسترده تر شدن این شکل خانواده، چالش‌های آن هم تا حدودی حل شده است. و از لحاظ حقوقی مشکل خاصی ندارد که بر اساس روند تحولات داخلی این جوامع بوده است.

- مقصودلو، حسین، مقایسه ازدواج سفید با ازدواج معاطاتی در حقوق ایران با تاکید بر رویه قضایی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شاهرود، ۱۳۹۷.

از نظر فقهی اعتبار لفظ در عقد نکاح طریقی بوده و موضوعیت ندارد، از این رو اگر وسیله دیگری برای اعلام اراده باشد که به صراحت الفاظ یا صریحتر از آن باشد. در نتیجه، می‌توان برای ایجاب و قبول مکتوب نیز مانند ملفوظ اثر قایل شد ولی به سایر وسایل اعلام اراده به دلیل عدم صراحت در بیان قصد باطنی اثری قایل نیست، مگر در موردی که تلفظ و کتابت ممکن نباشد. در کشور ایران به دنبال فرایند نوسازی و مدرنیته غربی و همچنین ساختار اجتماعی اقتصادی آن، الگوی روابط زن و مرد و ساختار خانواده دچار دگرگونی و تغییرات نوینی شده است. پدیده «همباشی» یا همان ازدواج سفید که در غرب به جای ازدواج رسمی به آن رو آورده می‌شود و یکی از عوامل انحطاط اخلاقی غرب به شمار می‌رود. در حقیقت همان زندگی زن و مرد در کنار یکدیگر به مدت موقت و نامعلومی است که تقریباً هیچ قید و بند اخلاقی و شرعی طرفین را طی این رابطه محدود نمی‌کند. در حقیقت آن‌ها برای فرار از تشکیل خانواده از راه صحیح به علت مسئولیت‌هایی که با خود همراه دارد و همچنین شهوترانی ضابطه مند، نوعی زندگی بدون هیچ قرارداد شرعی و قانونی را بر می‌گزینند تا برای مدتی نامعلوم کنار یکدیگر سر کنند. هر وقت هم که با هر دلیلی به نتیجه نرسند از هم جدا شوند، ازدواج سفید نوعی ازدواج است که در نهادهای دولتی مربوطه و یا سازمانهای دینی ثبت نمی‌شود. در این نوع ازدواج زن و مرد با هم زندگی می‌کنند و کارهای مربوط به خانواده بر دوش هر دو نفر است ولی از نظر قانون زن و شوهر رسمی محسوب نمی‌شوند. بر اساس تعریف، زندگی زناشویی بدون ازدواج موقعی که دو فرد مجرد از دو جنس متفاوت قبل از ازدواج با هم زندگی می‌کنند، اتفاق می‌افتد. این برای افرادی که، به تعهد اجتماعی و شخصی که ازدواج لازم دارد تمایل ندارند، یک مسیر میان بر است؛ حداقل برای مدتی. اندیشمندان اجتماعی برای این نوع زندگی که در ایران عمدتاً در بین دانشجویان رواج دارد دلایل مختلفی را بر شمرده‌اند: ۱. مشکلات مالی ۲. محک زدن رابطه ۳. آشنایی بیشتر ۴. عدم اعتقاد به ازدواج از مهمترین این دلایل اند.

– عبدی نیان، افروز و علامت ساز، بتول، ازدواج سفید و پیامدهای آن در کشور ایران، نشریه دستاوردهای نوین در مطالعات علوم انسانی، شماره ۱۱، ۱۳۹۸.

ازدواج پدیده‌ای است که از دیرباز و از زمان پیدایش انسان بوده و تا امروز نیز ادامه داشته است. حالا بماند که در این دوره زمان از یک طرف دیگر تمایلی برای ازدواج وجود ندارد و سن ازدواج در حال افزایش است و از طرف دیگر انواع و اقسام ازدواج‌ها به وجود آمده مثل «ازدواج موقت»، «ازدواج صوری»، «ازدواج صیغه‌ای» و... و از طرفی میزان طلاق هم چه به صورت رسمی چه عاطفی افزایش پیدا کرده است. در این تحقیق پدیده اجتماعی ازدواج سفید در کشور ایران و پیامدهای آن بررسی شده است. با این حال چون این پدیده هنوز بطور کامل شناخته شده عام نیست و از طرفی مغایر شرع و دین اسلام در کشورمان ایران است آمار قابل قبول و مستندی برای این پدیده مشخص نشده است.

چ- اهمیت و ضرورت تحقیق

با توجه به رواج یافتن سبک زندگی غربی در مصادیق مختلف حقوقی و اجتماعی در ایران به واسطه تاثیر فرهنگ غرب و نفوذ رسانه‌ها، ازدواج سفید نیز به عنوان یکی از این مصادیق و یک سبک از زندگی مشترک میان جوانان در جامعه امروزی ایران رواج یافته است و به واسطه مشکلات مالی و اقتصادی که مانع جدی بر سر راه ازدواج به معنای واقعی آن است از یک سو و مسئولیت کیزی و سهولت آن از سوی دیگر، ازدواج سفید میان جوانان فراگیر شده است، لذا لازم و ضروری است که این پدیده را از منظر حقوقی و قوانین و مقررات و احکام شرعی حاکم بر آن مورد واریسی قرار دهیم و تحلیل دقیقی از آسیب‌های اجتماعی، چالش‌های خانوادگی و معضلات حقوقی ارائه دهیم تا مجموعه این فرایند منجر به ارائه پیشنهاداتی گردد برای پیشگیری از همه‌گیر شدن این پدیده و کاهش آسیب‌های اجتماعی آن از طریق ارائه راهکارهای حقوقی.

ح- روش تحقیق و گردآوری اطلاعات

روش تحقیق تحقیق حاضر نظری بوده و بیشتر با اسلوب توصیفی و تحلیلی پیش می‌رود. بدین ترتیب که به مباحث تئوریک و نظری اختصاص خواهد داشت و به این دلیل که زیرمجموعه تحقیق‌های کاربردی به مفهوم خاص قرار نمی‌گیرد از پرسش‌نامه و تحلیل داده‌ها و... پرهیز شده است.

به عبارت دیگر نوع روش تحقیق تحقیق حاضر از نوع نظری، کیفی و توسعه‌ای خواهد بود. یافته‌های به‌دست آمده از تحقیق حاضر که به شیوه جمع‌آوری اطلاعات دسته اول کتابخانه‌ای و انواع منابع اطلاعاتی و توصیف‌های تحلیلی، ادراکی و طبقه‌بندی شده حاصل می‌شود، با شیوه غیر از روش‌های آماری یا هرگونه کمی کردن کسب خواهد شد. لذا روش تحقیق پیش‌رو از نوع کیفی و مطالعه‌ی موردی و توسعه‌ای است و متمرکز بر مطالعه موارد است؛ نه جامعه‌ها و نمونه‌ها.

روش گردآوری اطلاعات تحقیق حاضر به صورت کتابخانه‌ای و از طریق فیش‌برداری و ثبت داده‌ها در فایل‌های رایانه‌ای (ثبت داده‌ها به صورت الکترونیکی) با مراجعه به منابع اینترنتی و کتابخانه‌ای مانند کتب، مقالات، مجلات علمی، روزنامه‌ها، طرح‌های تحقیقی، بانک‌ها و پایگاه‌های اطلاعاتی و... انجام خواهد شد.

خ- ساختار تحقیق

این تحقیق در چهار فصل خواهد بود که در فصل اول در خصوص مفهوم شناسی بحث و بررسی به‌عمل خواهد آمد و در فصل دوم در خصوص بررسی نظریات فقهی و حقوقی در خصوص بطلان ازدواج سفید و سپس در فصل سوم تفاوت ازدواج سفید با نکاح موقت و نکاح معاطاتی و پیامدهای حقوقی ازدواج سفید مباحثی را طرح خواهیم کرد، در فصل پایانی و چهارم نیز به نتیجه‌گیری می‌پردازیم و پیشنهاداتی را جهت رفع موانع و محدودیت‌های ازدواج سفید با استفاده از تجربه‌ی تقنینی کشورها، و اسلامیزه کردن آن و نزدیک کردن آن به عقود مشروع و شرعی ارائه نمودیم.

د- جنبه نوآوری تحقیق

با توجه به اینکه ازدواج سفید در جامعه ایران همچنان به عنوان یک پدیده نوظهور مطرح است، هنوز در تحقیقات و تحقیق‌های ارائه شده در قالب کتب و مقالات، به صورت جامع و مانع، تمام جوانب حقوقی آن مورد بررسی قرار نگرفته و از این بابت، ماهیت موضوع همچنان وصف نوآورانه بودن خود را حفظ کرده است، فارغ از جدید بودن اصل موضوع، برای نوآوری بیشتر قصد این را داریم که از یک سو ازدواج سفید را از منظر قوانین و مقررات ساری و جاری در کشور واکاوی نماییم و نقاط ضعف و قوت آن را بیان کنیم و از سوی دیگر به مقایسه آن با نکاح معاطاتی پرداخته و از سوی دیگر با تحلیل استدلال نظرات مخالف ازدواج سفید، با آسیب‌های حقوقی و اجتماعی آن آشنا شده و در نهایت چالش‌های ناشی از ازدواج سفید مانند نامشخص بودن امور مالی حاکم بر ازدواج سفید مثل نفقه، چالش فرزندان ناشی از این روابط و نامشخص بودن وضعیت حقوقی آن‌ها و مسایل مانند آن را بررسی خواهیم کرد تا در نهایت نسبت به تحقیق‌های پیشین جامع‌تر بوده و مسائل جدید را نیز بررسی کرده باشیم.

فصل اول

کلیات تحقیق